

Az Európai Unió 2020-ban VIII. – A jogállamiság-politika előretörése

Gát Ákos Bence

A koronavírus-járvány sem hozott szünetet a jogállamiság körül kialakult európai politikai küzdelemben 2020-ban, sőt, a jogállamiság témája még inkább előtérbe került. A jogállamiság stratégiai szerepet játszott az MFF-ről és a helyreállítási alapról folytatott költségvetési tárgyalásokban is, míg a Bizottság elkészítette első jelentését, amelyben minden uniós tagállamban megvizsgálta a jogállamiság helyzetét.

A jogállamiság a 2020-as esztendő egyik legmeghatározóbb európai politikai témája volt. Az Európai Parlament már az év legelső plenáris ülésén, 2020. január 15-én vitát tartott a jogállamiság magyarországi és lengyelországi helyzetéről. A két országgal szemben folytatott 7. cikk szerinti eljárásokról 2020. január 16-án állásfoglalást is elfogadott, amelyben megállapította, hogy véleménye szerint az említett országokban tovább romlott a jogállamiság helyzete. Ezenkívül felszólította a Tanácsot, hogy a folyamatban lévő 7. cikk szerinti eljárásokat gyorsítsa fel, valamint – az uniós [intézmények](#) közötti [hatalmi versengést](#) is tükrözve – kifogásolta, hogy továbbra sem kap meghívást a Tanács 7. cikk szerinti eljárásokkal kapcsolatos üléseire. Ismételten egy, a saját elképzelései alapján felvázolt globális jogállamisági mechanizmusra tett javaslatot, valamint szorgalmazta az uniós költségvetés és a jogállamiság összekapcsolását.

Az Európai Parlament említett állásfoglalásából már év elején látszódott, hogy az intézmény a jogállamiság tekintetében 2020-ban is a korábbi években kialakított tendenciát szándékozott követni. A koronavírus-járvány azonban csakhamar érdekes próbatétel elé állította az uniós intézményeket. Az élet minden területére hatással lévő vírus az egész európai uniós napirendet felforgatta: az uniós intézmények hosszabb-rövidebb ideig [megbénultak, vagy minimális működésre álltak át](#), számos politikai kezdeményezés (mint például [az Európai Unió jövőjéről szóló konferencia](#)), illetve különböző szektorális politikai dossziék halasztásra kerültek. A tagállamok sorra hozták a válságintézkedéseket, a középpontba az emberéletek mentése került. Ebben a rendkívüli helyzetben az európai intézményeknek, köztük az Európai Parlamentnek is priorizálnia kellett. El kellett dönteni, hogy a megváltozott körülmények között mely kérdésekre kerüljön a hangsúly.

A világválság okozta súlyos helyzetben a szokásos politikai küzdelmek akár felfüggesztésre is kerülhettek volna. Az uniós intézmények és a különböző tagállamok félretehették volna nézeteltéréseiket, hogy az európai szolidaritás és bajtársiasság nevében egymást erősítve küzdhessenek a vírus ellen. Ez a forgatókönyv zárójelbe tehetné volna az [uniós országokat és intézményeket mélyen megosztó jogállamisági vitákat](#) is.

Erre azonban nem került sor. A járvány alatt a jogállamiság-vita ahelyett, hogy felfüggesztésre került volna, még erőteljesebben lánggra lobbant. A koronavírus-járvány alatt hozott válságintézkedések további alapjogi ütőkártyákat szolgáltatottak az uniós jogállamiság-politikát szervező erők részére. Bár minden tagállam az állampolgárok szabadságát korlátozó rendkívüli intézkedéseket vezetett be, a válságintézkedések kapcsán ismételten Magyarország és Lengyelország került a bírálatok keresztútjába.

Az uniós jogállamiság-politika a járvány alatt is egyértelműen az uniós intézmények fő prioritásai között maradt. Ezt támasztja alá az Európai Parlament 2020. április 16-17-i plenáris ülésén megszavazott állásfoglalása is, amely címe alapján a „COVID-19-világjárvány és annak következményei elleni küzdelem érdekében megvalósított összehangolt uniós fellépésről” szöveg, mégis külön bekezdéseket szentelt annak, hogy Magyarországot és Lengyelországot a válságkezelés kapcsán elítélje. A járvány miatt távműködésre átállt, elviekben csak a halasztást nem tűrő ügyeket megvitató Európai Parlament 2020. május 14-i plenáris ülésén a magyarországi veszélyhelyzeti kormányzásról és annak a jogállamiságra és az alapvető jogokra gyakorolt hatásáról külön vitát is szervezett.

Annak, hogy az uniós szinten a megosztó jogállamiság-politika a járvány alatt még nagyobb teret nyert, többféle oka lehet. A jogállamisági bírálatok megfogalmazói cselekvésüket nyilvánvalóan nemes tetteként értelmezik, mely szerint még a legnehezebb válságidőszakban is szilárdan kiálltak a jogállamiság értéke mellett. A kontextus alaposabb vizsgálatával azonban más lehetséges okok is felfedezhetők.

A járvány kirobbanásakor egyes uniós intézmények megbénultak, illetve jelentősen veszítettek cselekvőképességükből, míg a tagállami kormányok az első pillanattól fogva a járvány elleni védekezés főszereplői voltak. A „jogállamiságért való aggodás” emiatt a háttérbe szorult politikai és intézményi szereplők egyfajta pótcselekvéseként is értelmezhető, amely komolyabb gyakorlati erőfeszítéseket nem igényelt, a napilapokban azonban annál hangzatosabb szalagcímekeket tett lehetővé. Míg a tagállami kormányzatok sorra hozták a válságintézkedéseket, egyes uniós szereplők cselekvőképtelenségükből kifolyólag ezen intézkedések folyamatos, hangos bírálatára berendezkedve igyekeztek magukat a köztudatban tartani. A jogállamiság témája így megmentette a járvány alatt háttérbe szorult politikai szereplőket a feledésbe merüléstől, és 2020-ban a nemzetközi média még többet tárgyalt slágertémájává vált.

A jogállamiság-politika közfigyelem-elterelő képessége jól jöhetett egyes EU-s országok vezetőinek is, akik általában a magyarországinál és lengyelországinál jóval drasztikusabb intézkedéseket hoztak (egész települések, régiók hermetikus lezárása, rendkívül szigorú büntetések kiszabása a kijárási tilalmak megszegőkre, stb.). Az ilyen típusú intézkedések élet csökkentette, ha az adott országok állampolgárai azt olvashatták a sajtóban, hogy az uniós intézmények a magyar és lengyel helyzetért aggódnak leginkább, amiből arra lehetett következtetni, hogy van, ahol „rosszabb a helyzet.”

A jogállamiság témája a többéves uniós költségvetéshez kötődő politikai stratégiák miatt is felszínen kellett, hogy maradjon 2020-ban. Az MFF-fel és a helyreállítási alappal kapcsolatos tárgyalásokról napvilágot látott nyilatkozatok és cikkek alapján egyértelmű, hogy a jogállamiság témája bizonyos országok és uniós intézmények tárgyalási stratégiájának meghatározó elemét képezte. A jogállamiság egyrészt egyszerű alkueszközt jelentett egyes tagállamoknak, hogy több pénzt szerezzenek meg maguknak, másrészt pedig hosszabb távú

európai érdekérvényesítési kalkulációkat szolgált. A jogállamiság költségvetési tárgyalásokban betöltött kulcsszerepét támasztja alá az is, hogy a járványhelyzetből adódó sürgősség ellenére az Európai Parlament a 2020. július 21-i európai tanácsi megállapodást követően is majdnem fél éven keresztül blokkolta az MFF-et és a helyreállítási alapot a jogállamiságra hivatkozva.

Végül, de nem utolsó sorban, az Európai Bizottság 2020. szeptember 30-án jelentette meg [első, éves jogállamisági jelentését](#). Ezáltal 2020-ban újabb fontos mérföldkő került letételre, amely tovább intézményesítette az uniós jogállamiság-politikát. Az [elmúlt évtizedben kialakított uniós jogállamisági eszköztár](#) újabb elemmel bővült, melynek lényege, hogy a Bizottság immár minden évben, minden tagországban monitorozza a jogállamiság helyzetét. Az összes tagállamra kiterjesztett vizsgálódás eredetileg azzal az ígérettel kecsegtetett, hogy a jogállamisági vitákat függetlenebb, objektívebb mederbe tereli. A Bizottság által közzétett dokumentum azonban a fő tendenciákat illetően nem hozott változást, hiszen egyértelműen Magyarország és Lengyelország esetében fogalmazta meg a legszigorúbb megállapításokat.

Mindent egybevetve megállapítható, hogy 2020-ban a jogállamiság körüli politikai viták végig meghatározó szerepet játszottak. Kérdés, hogy 2021-ben is ilyen intenzitással folytatódik-e a trend.

2021.01.06.